

Ledün İlmi ve Batınî Bilginin Kaynakları: Metafizik Epistemoloji ve Ruhsal Tekâmül (Metin Tabanlı E-kurs)

İnsanlık tarihinin en kadim ve en derin arayışı, görünenin ötesindeki hakikate ulaşma çabasıdır. İslam düşünce geleneğinde bu arayış, sadece dış dünyayı ve metinleri anlamakla sınırlı kalmamış, aynı zamanda insan ruhunun derinliklerine ve İlahi huzurun gizemlerine doğru bir yolculuğa dönüşmüştür. Bu yolculuğun en ileri noktası "Ledün İlmi" (İlm-i Ledün) olarak adlandırılır. Ledün ilmi, rasyonel çıkarımların, duyuşsal deneyimlerin veya akademik eğitimin ötesinde, doğrudan Tanrı katından (min ledün) lütfedilen, perdelerin kalkmasıyla ulaşılan bir marifet türüdür.¹ Bu kapsamlı eğitim metni, bâtinî bilginin epistemolojik temellerini, tarihsel gelişimini, kuramsal altyapısını ve bu bilgiye ulaşmak için gereken ruhsal disiplini sistematik bir bütünlük içerisinde sunmaktadır.

Bölüm 1: Ledün İlminin Kavramsal ve Kuramsal Temelleri

Ledün ilmini anlamak için öncelikle İslam düşüncesindeki bilgi (ilim) ve marifet ayrımını netleştirmek gerekir. İlim genel olarak öğrenilen, aktarılan ve zihinsel bir çabayla elde edilen bilgileri kapsarken; marifet, nesnenin mahiyetine dair doğrudan, yaşantısal ve içsel bir kavrayışı ifade eder.³ Ledün ilmi, bu marifet skalasının en saf ve en yüksek noktasını temsil eder.

Ledün Kavramının Kökeni ve Ontolojik Anlamı

"Ledün" kelimesi Arapçada "kat, huzur, yan" gibi anlamlara gelen bir zarftır. Kur'an-ı Kerim'in Kehf suresinde (18/65), Hz. Musa ile ismen belirtilmese de gelenekte Hz. Hızır olarak bilinen "salih kul" arasındaki karşılaşma anlatılırken kullanılır: "Ona katımızdan (min ledünnâ) bir ilim öğretmiştik".² Bu ayet, bilginin kaynağının beşerî bir hoca veya kitap değil, doğrudan İlahi Zat olduğunu ilan eder. Dolayısıyla ledün ilmi, "kesbî" (çalışarak kazanılan) bir bilgi değil, "vehbî" (Allah tarafından karşılıksız bağışlanan) bir bilgidir.²

Bu bilginin ontolojik zeminini anlamak için varlığın (vücut) mertebelerini kavramak elzemdir. İslam metafiziğinde varlık, zâhir (görünen/fiziksel) ve bâtın (gizli/metafizik) olmak üzere iki temel boyuta ayrılır.¹ Zâhirî ilimler, eşyanın fiziksel yasalarını ve dini kuralların dışsal formlarını (fıkıh, ibadet şekilleri) incelerken; bâtinî ilim veya ledün ilmi, bu formların ardındaki ruhsal anlamları, kozmik sırları ve eşyanın İlahi ilimdeki hakikatlerini konu edinir.¹

Zâhir ve Bâtın İlişkisi: Kabuk ve Öz Metaforu

İmam Gazalî başta olmak üzere pek çok mutasavvıf, zâhir ve bâtın arasındaki ilişkiyi "kabuk"

(kışr) ve "öz" (lüb) benzetmesiyle açıklar.¹ Kabuk, özü koruyan ve ona ulaştıran bir araçtır. Zâhirî ilimler (şeriat), bireyin toplumsal ve bireysel hayatını düzene koyarak onu manevi bir olgunluğa hazırlar. Ancak sadece kabukta kalan, meyvenin tadına (hakikate) ulaşamaz. Öte yandan, kabuğu olmayan bir meyve de çürümeye mahkûmdur; yani bâtinî iddiaların zâhirî kuralları (şeriatı) tamamen yok sayması, İslamî gelenekte geçerli kabul edilmez.¹

Ledün ilmi, bu özün bizzat kendisidir. Olayların iç yüzüne vukufiyeti, zaman ve mekanın ötesindeki bağlantıları kavramayı sağlar. Hz. Hızır'ın delindiği gemi, öldürülen çocuk ve düzeltilen duvar hikayelerinde görüldüğü üzere, ledün ilmi sahibi olan kişi, dışarıdan "şer" veya "anlamsız" görünen olayların ardındaki ilahi adaleti ve hikmeti müşahade eder.⁴

Bilgi Kategorisi	Kaynak	Yöntem	Amaç
Zâhirî İlimler	Duyular, Akıl, Nakil	Eğitim, Mantık, Deney	Dünyevi Düzen, Şer'î Amel
Bâtınî İlimler	Kalp, Ruh	Tasfiye, Tezkiye	Kalbi Huzur, Sırların Keşfi
Ledün İlmi	Doğrudan İlahi Feyiz	Lütuf, Vehb	Marifetullah, Mutlak Hakikat

1

Bölüm 2: Bâtınî Bilginin Epistemolojik Kaynakları

Geleneksel epistemoloji, bilginin kaynaklarını sağlam duyular (havâss-ı selîme), doğru haber (haber-i sâdık) ve akıl (akl-ı selîm) olarak sınırlandırır. Tasavvufi düşüncede ise bu kaynaklara ek olarak, aklın ve duyuların ötesindeki gerçekliklere açılan "manevi kanallar" kabul edilir. Bunların başlıcaları ilham, keşf ve şuhûddur.

İlham: Kalbe Doğuş ve İlahi Sesleniş

İlham, "Allah'ın, doğrudan veya bir melek aracılığıyla bazı bilgileri insanın kalbine ulaştırmasıdır".⁹ Akıl yürütme, araştırma veya kitap okuma gibi insan emeği olmaksızın, bilginin kalpte aniden belirmesi ilhamın özüdür.⁹ İslam terminolojisinde peygamberlere gelen "vahy" ile "ilham" arasında keskin bir ayrım yapılır: Vahy kesinlik içerir, herkesi bağlar ve dinin temel yasalarını koyar; ilham ise subjektiftir, sadece o kişiyi bağlar ve yeni bir dinî hüküm koyamaz.²

İlhamın kaynağı Şems Suresi 8. ayette geçen "...ona (nefse) kötülüğünü ve takvasını ilham edene..." ifadesine dayandırılır.⁹ Sûfîlere göre kalp, çok hassas bir alıcılar manzumesidir. Zikir,

fikir ve riyazet gibi disiplinlerle kalp şeffaflık kazandığında, hakikatler âleminde gelen sinyalleri yakalamaya başlar.² İlham yoluyla gelen bilgi kişiye teselli verir, zor durumlarda yön gösterir veya bazı gaybî haberleri fısıldar.²

Keşf: Manevi Perdelerin Aralanması

Keşf, kelime anlamıyla "örtülü olanı açmak, perdeleri kaldırmak" demektir. Tasavvufî bir terim olarak keşf, akıl ve duyuların ötesindeki gayb âlemine ait gerçekliklerin, kalp üzerindeki engellerin kalkmasıyla doğrudan müşahede edilmesidir.¹¹ Keşf, bilginin sadece zihinsel bir kabul değil, görsel veya görsel benzeri bir idrakle yaşanmasıdır.

Sühreverdî'nin İşrak felsefesinde keşf, bir "iç aydınlanma" (işrak) olarak betimlenir. Buna göre, rasyonel düşünce (bahsî hikmet) bir sınırı aşamaz; gerçek bilgiye ancak "huzûrî bilgi" (varlığın kendisini vasıtasız idrak etmesi) ile ulaşılabilir.¹³ Keşf, sâlikin (yolcunun) kalp aynasının parlatılması sonucunda, ilahi nurların bu aynaya yansmasıdır.³

Şuhûd ve Müşahede: Hakikati Seyir

Şuhûd (tanıklık), kalbin Allah'ın tecellilerini ve sıfatlarını her an ve her yerde görüyormuşçasına bir bilince ulaşmasıdır.¹⁶ Bu kavram, Cebraîl hadisinde geçen "İhsan; Allah'ı görüyormuşsun gibi ibadet etmendir" ilkesinin epistemolojik karşılığıdır. Müşahede ise, tecelli eden ilahi isim ve sıfatların kalp gözüyle (basiret) izlenmesi sürecidir.¹⁴ Şuhûd makamında, bilinen ile bilen arasındaki ikilik azalır; kişi artık eşyaya kendi gözüyle değil, Hakk'ın nuruyla bakmaya başlar.¹⁵

Bölüm 3: Kuramsal Öncüler ve Sistemleri

Ledün ilminin ve bâtinî bilginin sistemleşmesinde üç dev isim; İmam Gazalî, Şihâbüddîn es-Sühreverdî ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî kilit rol oynamıştır. Her biri bu sahayı farklı bir perspektiften (ilahiyat, felsefe, metafizik) temellendirmiştir.

İmam Gazalî ve Risâletü'l-Ledünniyye

İmam Gazalî, hayatının zirvesindeyken yaşadığı şüphe krizi sonucunda, hakikate sadece akıl yoluyla ulaşamayacağını fark etmiştir.¹⁸ Onun *Risâletü'l-Ledünniyye* eseri, bâtinî bilginin meşruiyetini ve mahiyetini savunur.

Gazalî'ye göre insan ruhu (nefs-i nâtika), tabiatı gereği ruhlar âlemine (Âlem-i Melekût) mensuptur. Ancak bedene girmesi ve dünya meşgalelerine dalmasıyla bu asıl vatanına dair bilgileri unutmuş, araya perdeler girmiştir.¹ Ledün ilmi, bu perdelerin eğitim (taallüm) yoluyla değil, tasfiye yoluyla kaldırılmasıdır. Gazalî, bilginin iki tür öğrenimle elde edildiğini söyler:

1. **İnsanî Öğrenim:** Akıl yürütme, deney ve duyularla elde edilen bilgiler.
2. **Rabbânî Öğrenim:** Vahy (peygamberlere mahsus) ve İlham (ledünnî ilim) yoluyla doğrudan kalbe gelen bilgiler.¹

Gazalî, bu iki yol arasındaki farkı, bir havuzu dışarıdan borularla su taşıyarak doldurmakla, havuzun dibindeki bir pınarı kazıp suyu içeriden fışkırtmak arasındaki farka benzetir.¹ Ledün ilmi, ruhun kendi derinliklerinden fışkıran o saf pınardır.

Şihâbüddîn es-Sühreverdî ve İşrak Felsefesi

Sühreverdî, Aristocu Meşşâî felsefesine karşı "İşrak Hikmeti"ni geliştirmiştir. Onun sistemi, bilginin bir "nur" (ışık) olduğu varsayımına dayanır.¹³ Sühreverdî'ye göre varlıklar, Nurlar Nuru (Nûrül-Envâr) olan Allah'tan gelen ışığın yoğunluğuna göre derecelenir.²²

Sühreverdî, Meşşâîlerin "tanım" (definition) teorisini eleştirerek, bir şeyi tanımlamanın onun sadece dış özelliklerini sıralamak olduğunu, özüne ulaşmadığını savunur.¹³ Gerçek bilgi, "huzûrî bilgi"dir; yani bir şeyi kendi varlığında hazır bulmaktır. Örneğin, acıyı tanımlamakla acıyı bizzat hissetmek arasındaki fark, temsilî bilgi ile huzûrî bilgi arasındaki farktır.¹³ İşrakîlikte bilgi süreci, zihinsel bir kategorizasyon değil, bir "vizyon" ve "doğuş" (işrak) anıdır.¹³

Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve Âlem-i Misâl

"Şeyh-i Ekber" İbnü'l-Arabî, bâtinî bilginin hangi ontolojik zeminde gerçekleştiğini "Âlem-i Misâl" (Hayal Âlemi) kuramıyla açıklar. Burası, saf ruhlar ile kaba cisimler arasında bir "berzah"tır.²³

İbnü'l-Arabî'ye göre ledün ilmi, bu misâl âlemindeki sembolleri okuma yetisidir. Rüyalar, meleklerin görünüşleri ve manevi keşifler bu düzlemde gerçekleşir.⁹ Ayrıca o, "A'yân-ı Sâbite" (Değişmez Özler) kavramıyla, her varlığın ilahi ilimdeki ezeli bir planın (arketip) tezahürü olduğunu söyler.²⁵ Ledün ilmi, bu ezeli plana dair bir farkındalıktır. Kişi kendi hakikatini tanıdığı anda, evrendeki ilahi isimlerin akışını da okumaya başlar.⁴

Bölüm 4: Pedagojik Süreç: Nefis Tezkiyesi ve Seyr-u Sülûk

Ledün ilmi kitaplardan okunarak veya ders dinleyerek öğrenilemez.⁴ Bu bilgiye ulaşmak için kişinin kendi varlık yapısını bir laboratuvar gibi kullanması ve ruhsal bir operasyondan geçmesi gerekir. Bu pedagojik sürece "Seyr-u Sülûk" denir.

Nefsin Yedi Mertebesi ve Bilgi Düzeyleri

Tasavvuf düşüncesinde nefis, aşağıdan yukarıya doğru yedi aşamada tekâmül eder. Her aşama, kişinin hem ahlaki durumunu hem de hakikati algılama kapasitesini belirler.

1. **Nefs-i Emmâre (Kötülüğü Emreden):** En aşağı mertebedir. Kişi hayvani arzularının ve egosunun esiridir. Bu düzeyde sadece duyusal ve maddi bilgiler değerlidir.²⁸
2. **Nefs-i Levvâme (Kınayan):** Kişi günahlarının farkına varır ve kendini eleştirir. Manevi

arayışın başladığı, vicdanın uyandığı seviyedir.¹⁰

3. **Nefs-i Mülhime (İlham Alan):** Bu mertebede ledün ilminin ilk pırıltıları, doğru ilhamlar ve sezgiler başlar. Kalp, gayb âleminden gelen sinyalleri almaya başlar.²⁸
4. **Nefs-i Mutmainne (Tatmin Olmuş):** Şüphelerin yerini sarsılmaz bir iman ve huzur almıştır. Bilgi artık bir yük değil, bir "hal"dir.¹⁰
5. **Nefs-i Râziye (Razı Olan):** Kişi başına gelen her türlü olayda (kahr veya lütuf) İlahi iradeye tam teslimiyet gösterir. Sırlar bu makamda daha net belirir.²⁹
6. **Nefs-i Marziye (Razı Olunan):** Allah'ın kulundan razı olduğu makamdır. Kişi İlahi ahlakla ahlaklanmış, ledünnî derinliği şuhûda dönüşmüştür.¹⁰
7. **Nefs-i Kâmile (Safiye):** Ruhun tamamen arındığı, "İnsan-ı Kâmil" mertebesidir. Bu kişi artık bir bilgi pınarı haline gelmiştir.²⁹

Eğitim Metodolojisi: Kalp Tasfiyesinin Esasları

Seyr-u sülûk yolculuğunda uygulanan temel pratikler, kalbi dünya kirlerinden (mâsivâ) temizlemeyi hedefler. Sûfî psikolojisinde kalp bir aynadır; günahlar ve dünya sevgisi bu aynayı paslandırır ve görüntüyü bozar.¹⁵

- **Zikir:** Allah'ın isimlerini sürekli anmak, zihni tek bir merkeze odaklayarak dağılmayı önler ve kalpte manevi bir manyetizma oluşturur.²
- **Riyazet:** Az yemek, az uyumak ve az konuşmak suretiyle bedenın ruh üzerindeki baskısını hafifletmektir.⁵
- **Mücahede:** Nefsin arzularına karşı durmak, zor olanı tercih ederek iradeyi güçlendirmektir.¹⁰
- **Tövbe ve İstiğfar:** Sürecin kapısıdır. Geçmişteki hatalardan kopup saf bir niyetle yola girmeyi sağlar.⁴

Uygulama	İşlevi	Epistemolojik Sonucu
Zikir	Kalbi parlatmak	İlhamlara açıklık
Riyazet	Beden perdesini inceltmek	Keşf anlarının artışı
Mücahede	Egodan kurtulmak	Objektif hakikat algısı
Tövbe	Geçmişı temizlemek	Bilgiye temiz bir başlangıç

Bölüm 5: Hermeneutik ve İşârî Tefsir: Sembollerin Dili

Ledün ilmi sadece kişisel bir vizyon değil, aynı zamanda kutsal metinlerin ve evrenin bir "kitap" gibi okunması sürecidir. Bu yöntem İslam geleneğinde "İşârî Tefsir" veya "Ta'vîl" olarak adlandırılır.⁶

Ta'vîl'in Anlamı ve İşleyişi

Ta'vîl, kelime anlamıyla "bir şeyi aslına (evveline) döndürmek" demektir. İşârî tefsirde müfessir, ayetlerin zâhirî (sözlük) anlamlarını inkar etmeden, o kelimelerin arkasındaki manevi işaretleri (işara) ortaya çıkarır.⁶ Bu süreçte akıl yürütmeden ziyade, kalbe doğan manalar (istinbat) esas alınır.⁶

Örneğin, Musa ve Hızır kıssasındaki "iki denizin birleştiği yer" (Mecmaü'l-Bahreyn) ifadesi, işârî tefsirde "cismani kalp ile ruhani aklın birleştiği nokta" olarak yorumlanabilir.⁶ Bu yorum, metnin tarihsel gerçekliğini yok saymaz, ona manevi bir derinlik katar.

İşârî Yorumun Geçerlilik Şartları

Her kalbe gelen "anlam", ledünnî bir bilgi değildir. İslam düşüncesinde manevi yorumların meşruiyeti için şu "Mîzân" (Terazi) kullanılır:

1. Zâhirî mana ile çelişmemelidir.¹
2. Yorumun Kur'an veya Sünnet'ten başka bir kanıtı (şahidi) olmalıdır.⁶
3. Dil kurallarına aykırı olmamalıdır.⁶
4. Başkalarını bağlayıcı bir yasa (şeriat) hükmü gibi sunulmamalıdır.²

Bölüm 6: Karşılaştırmalı Perspektifler: Tasavvuf ve Modern Psikoloji

Bâtınî bilgi teorileri, modern derinlik psikolojisi ve fenomenoloji ile dikkat çekici benzerlikler taşır. Özellikle Henry Corbin'in çalışmaları, bu iki dünyayı birbirine bağlayan bir köprü kurmuştur.

Henry Corbin ve Mundus Imaginalis (İmgeler Dünyası)

Fransız şarkiyatçı Henry Corbin, İbnü'l-Arabî ve Sühreverdî'nin "Âlem-i Misâl" kavramını Batı düşüncesine "Mundus Imaginalis" (İmaginal Âlem) olarak kazandırmıştır.²² Corbin, bu âlemin "uydurma" veya "fantezi" (imaginary) olmadığını; aksine fiziksel dünyadan daha gerçek, ontolojik bir düzlem olduğunu savunur.¹⁷

Ona göre ledün ilmi, "Aktif İmgelem" (Active Imagination) organıyla bu âleme sızmadır. Bu imgelem, duyuusal verileri manevi anlamlara, manevi anlamları ise görsel formlara dönüştüren bir "mütercim" gibidir.²² Bu süreç, bireyin kendi "göksel ikizi" veya "meleği" ile karşılaşarak bütünleşmesi (individuation) olarak betimlenir.²²

Jungian Arketipler ve A'yân-ı Sâbite

Carl Gustav Jung'un "Kolektif Bilinçdışı" ve "Arketipler" kuramı, tasavvuftaki "A'yân-ı Sâbite" ile paralel özellikler gösterir.²⁵ Jung'a göre arketipler, insanlığın ortak hafızasında yer alan, davranış ve hayalleri şekillendiren kalıplardır. İbnü'l-Arabî için ise her varlık, ilahi isimlerin birer arketipidir.²⁶

Jungian Psikoloji	Tasavvufi Karşılık	Fonksiyon
Shadow (Gölge)	Nefs-i Emmâre	Bastırılmış karanlık yönlerin tanınması
Self (Öz-Ben)	Ruh / Sır	Kişiliğin merkezi ve Tanrısal çekirdek
Archetype	A'yân-ı Sâbite	Evrensel sembolik kalıplar
Individuation	Seyr-u Sülûk	Bütünleşme ve kemâle erme yolculuğu

34

Bölüm 7: Doğrulama ve Mîzân: Hakikati Vehimden Ayırmak

Ledün ilmi sahası, doğası gereği yanılsamalara ve suistimallere açıktır. Kişinin kalbine gelen her sesin "ilahi" olduğunu sanması, onu büyük bir sapkınlığa sürükleyebilir.⁷ Bu nedenle gelenek, çok sıkı bir doğrulama sistemi geliştirmiştir.

Rahmânî ve Şeytânî İlham Ayrımı

Sûfîler, kalbe gelen fısıltıları (hâtır) dört kategoriye ayırır:

1. **Rabbânî Hâtır:** Doğrudan Allah'tan gelen, değişmez ve sarsılmaz hakikat.
2. **Melekî Hâtır:** Hayra ve ibadete teşvik eden melek seslenişi.
3. **Nefsânî Hâtır:** Kişinin kendi arzularını ve bencilliğini körükleyen istekler.
4. **Şeytânî Hâtır:** Kötülüğe, şüpheye ve kibre sevk eden vesveseler.⁷

Ledün ilmi iddiasında bulunan kişinin, bu "sesleri" ayırt edebilmesi gerekir. Rahmânî bilgi kişiye alçakgönüllülük, huzur ve şeriatla uyum getirirken; nefsânî ve şeytânî fısıltılar kibir, kendini beğenme (ucub) ve kuralları hiçe sayma eğilimi doğurur.⁷

Şeriatın Hakemliği

Bâtînî bilgiyi doğrulayan en büyük mîzân, İslam'ın zâhirî hükümleri olan şeriattır. "Zâhire aykırı olan her bâtîn bâtıldır" ilkesi, ehli sünnet tasavvufunun temel taşıdır.¹ İmam Gazalî, gerçek marifet sahiplerinin yaşadıkları keşifleri mutlaka vahy nuruyla karşılaştırdıklarını belirtir. Eğer keşf edilen mana, peygamberin getirdiği habere aykırıysa, o keşf "fâsid bir hayal" olarak nitelenir ve terk edilir.¹²

Bölüm 8: Modern İnsan İçin Ledün İlmî

Ledün ilmi ve bâtînî bilgi kaynakları üzerine yaptığımız bu derinlikli yolculuk, bilginin sadece dışsal verilerden ibaret olmadığını göstermektedir. Bu ilim, insanın kendi varlığının derinliklerine inerek, orada evrenin ve yaratıcının sırlarını keşfetme sanatıdır.

Modern insan, rasyonel ve teknik bilgiyle dünyayı fethetmiş ancak kendi iç huzurunu ve hayatın anlamını yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Ledün ilmi perspektifi, insana yeniden "kalp merkezli" bir dünya görüşü sunar. Bu görüşte eşya sadece birer nesne değil, ilahi isimlerin birer tecellisi ve okumayı bekleyen birer mektuptur.⁴

Bu eğitim metni boyunca vurgulandığı üzere, ledün ilmi bir "iddia" değil, bir "hazırlık" meselesidir. Kapı, ancak nefis tezkiyesiyle arınmış ve aşkla yanmış kalplere açılır. Kişi bildiğiyle amel ettikçe, Allah ona bilmediği pencereleri aralar. Sonuçta marifet, bilginin mülkiyetine sahip olmak değil, hakikatin ışığında yok olmak ve o ışıkla yeniden var olmaktır.

Bu e-kurs, ledün ilminin sadece teorik bir çerçevesini çizmekle kalmamış, aynı zamanda bu yola talip olan ruhlar için bir yol haritası sunmuştur. Gerçek bilgi, öğrenilen değil, olunandır.

Alıntılanan çalışmalar

1. İLM-i LEDÜN - TDV İslâm Ansiklopedisi, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilm-i-ledun>
2. "İlm-i Ledün" nedir? - Sorularla İslamiyet, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://sorularlailslamiyet.com/ilm-i-ledun-nedir>
3. İşârî Tefsirin Mahiyeti, Meşrûiyeti ve Bâtînî Yorumdan Farkı - DergiPark, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/827159>
4. İlm-i Ledün.indd - Tevhid-i Kuran Meali, erişim tarihi Aralık 29, 2025, https://tevhidikuranmeali.com/wp-content/uploads/2024/05/Ilm-i-Ledun_.pdf
5. 115 Hadis Şerhçiliğinde Farklı Bir Gelenek "İşârî Yorum" - DergiPark, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/211655>
6. İŞÂRÎ TEFSİR - TDV İslâm Ansiklopedisi, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/isari-tefsir>
7. İlmi Ledün - Mihr Vakfı, erişim tarihi Aralık 29, 2025,

- <https://www.mihir.com/dokumanli-sohbet/104653/ilmi-ledun>
8. 8 Haziran 2021 EPISTEMOLOJİK AÇIDAN TASAVVUF FIKİH İLİŞKİSİ: RÛHÛ'L-B - DergiPark, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1779228>
 9. I TASAVVUFUN EPISTEMOLOJİK KARAKTERİ | Ulusal Demokrasi Enstitüsü, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://www.ulusaldemokrasienstitusu.org/tasavvufun-epistemolojik-karakteri/>
 10. Nefs ve mertebeleri - fikriyat, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://www.fikriyat.com/islam/2018/05/26/nefs-ve-mertebeleri>
 11. Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi » Makale ..., erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dased/issue/62923/940275>
 12. KEŞF - TDV İslâm Ansiklopedisi, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kesf>
 13. Sühreverdî Düşüncesinde Bilginin İmkânı ve Değeri - DergiPark, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1332789>
 14. Şihâbüddîn Es-Sühreverdî'nin (Öl. 587/1191) İsrâk Felsefesinde Bilgi Yöntemi Olarak Mükâşefe ve Müşâhede - DergiPark, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuifd/issue/92908/1626913>
 15. İbn atâullah el-İskenderî'nin hikem-i atâiyye adlı eserinde kalbin dönüşümü - Diyanet İlmî Dergi, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://ilmidergi.diyaret.gov.tr/makaledetay.php?ID=36990>
 16. TASAVVUF DÜŞÜNCESİNDE SEYR U SÜLÛK ÜZERİNE BİR İNCELEME A RESEARCH ON SEYR U SÜLÛK IN THINKING OF SUFISM - isamveri.org, erişim tarihi Aralık 29, 2025, https://isamveri.org/pdfdrg/D04246/2017_2/2017_2_COSANAYB.pdf
 17. Review of Alone with the Alone: Creative Imagination in the Sufism of Ibn 'Arabi by Henry Corbin | Dreamflesh, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://dreamflesh.com/review/book/alone-with-the-alone/>
 18. Al-Ghazali, a Muslim Seeker of Truth - BYU Studies, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://byustudies.byu.edu/article/al-ghazali-a-muslim-seeker-of-truth>
 19. Al-Ghazālī | Internet Encyclopedia of Philosophy, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://iep.utm.edu/al-ghazali/>
 20. HİKMET - TDV İslâm Ansiklopedisi, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hikmet>
 21. SÜHREVERDİ'NİN VARLIK DÜŞÜNCESİNDE NURLAR Sühreverdî (1153-1191)'nin "nur" ve "ışık" kavramları - DergiPark, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2247944>
 22. Henry Corbin: Visionary of the Imaginal Realm - Taproot Therapy Collective, erişim tarihi Aralık 29, 2025, <https://gettherapybirmingham.com/henri-corbin-visionary-of-the-imaginal-realm/>
 23. This paper investigates the philosophical and mystical concept of 'Ālam al-Mithāl (The Imaginal World) in Islamic, erişim tarihi Aralık 29, 2025, http://irep.iium.edu.my/122006/7/122006_Reframing%20religious%20experience%20through%20Alam%20al-Mithal.pdf
 24. Mundus Imaginalis - Henry Corbin - Australian Centre for Sufism and Irfanic

- Studies, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
https://www.australiansuficentre.org/sufi_teachings_mundus_imaginalis.htm
25. İbn Arabî'nin "Âyân-ı Sâbite"si ile Jung'un "Arketipler"i Üzerine Bir Değerlendirme - DergiPark, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/582222>
26. Parallelisms between Jungian Archetypes with Ibn 'Arabi's Concept of Ayani-Sabita - Spiritual Psychology and Counseling, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
https://spiritualpc.net/wp-content/uploads/2019/03/52_Sirin.pdf
27. Alchemy of the Heart: A Short Comparative Study of Ibn Arabi and Carl Jung. | by The Curious Letter | Medium, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
<https://medium.com/@thecuriousletter/ibn-arabi-and-jung-two-paths-one-journey-fdea12243582>
28. Nefsin Mertebeleri - Somuncu Baba Dergisi, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
<https://www.somuncubaba.net/?p=6483>
29. "Nefis" ve çeşitleri ile "Nüfus-u Seb'a" ne demektir? | Sorularla Risale, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
<https://sorularlarisale.com/nefis-ve-cesitleri-ile-nufus-u-seba-ne-demektir>
30. NEFİS MERTEBELERİNİN PSİKOLOJİDEKİ KARŞILIKLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: ROBERT FRAGER ÖRNEĞİ - DergiPark, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/889704>
31. Külliye » Makale » Tasavvufta Kalbin Tasfiye ve Tehallîsi: Şeyh Muhammed Firsâfî'nin "Kalbini Tanı" Kasidesi Örneği - DergiPark, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aybukulliye/issue/90946/1581427>
32. KUR'AN-I KERİM'DE TE'VİL KAVRAMI VE İLGİLİ ÂYETLER BAĞLAMINDA TAHLİLİ Yılmaz BARLAS Temel İslam Bilimleri Anab, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
<https://atauni.edu.tr/yuklemeler/57544613c45992b12f6ee284f5d9bb90.pdf>
33. Alam al-mithal or Mundus Imaginalis - Association des amis de Henry et Stella Corbin, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
<https://www.amiscorbin.com/wp-content/uploads/2020/09/Mahmoud-Samir-%E2%80%98Alam-al-mithal-or-Mundus-Imaginalis.pdf>
34. A Comparative Study of Jungian Psychology and Sufism - Essex Research Repository, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
<https://repository.essex.ac.uk/27179/1/PhD%20Huseyin%20Firat%20-%20A%20Comparative%20Study%20of%20Jungian%20Psychology%20and%20Sufism-%20Repository.pdf>
35. Reframing Religious Experience through 'Ālam al-Mithāl: A Philosophical and Mystical Perspective in Islamic Thought - ResearchGate, erişim tarihi Aralık 29, 2025,
https://www.researchgate.net/publication/393604190_Reframing_Religious_Experience_through_'Ālam_al-Mithāl_A_Philosophical_and_Mystical_Perspective_in_Islamic_Thought